

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

פרק כיצד צולין

פסחים ע"ד עמוד א'

במשנה, כיצד צולין את הפסה, מביאין שפוד של רמון ותוחבו לתוך פיו וכו'.

א. ובטעמא, קאמר בגמ' דידן, דלית ליה שיבי, ואינו מחלחל, וקיטרי שיעי, או דלית ליה קיטרי דהוא נטיעה בת שנתה. משא"כ בשאר האילנות, דיכול להיות שיצברו מים בתוכם, ויהיה כמבושל, ועי' **בשפת אמת** (ד"ה אבט"א) דצ"ל שבשאר האילנות גם בבת שנתה איכא קיטרי או שיבי. אמנם בירושלמי (פ"ה א"א) קאמר בפשיטות "למה של רימון, א"ר חייה בר בא, כל העצים בוצצין משקין ושל רימון אינו בוצץ משקין, [ופריך] מה אנן קיימין, אם בלחין אפילו של רימון בוצץ, אם ביבישין אפילו כל העצים אינו בוצצין. [ומשני] אלא כיני, כל העצים יבישין מבחוץ [אז יתכן שעדיין הם] ולחין מבפנים, רימון יבש מבחוץ [אז ידוע בוודאות שהוא גם] יבש מבפנים".

והקשה **השיירי קרבן** שם, דבמשנה בריש פ"ב דתמיד אי' כל העצים כשרין למערכה חוץ משל זית ושל גפן, ומסיק בש"ס שם הטעם משום שנתנין מים, וקשה דבסוג' משמע דבכל העצים יש בהם מים חוץ משל רימון, ושם אי' דרק בזית וגפן איכא משקים. ומתריך, דשאני הכא שהיה מניחין העץ שלם בעיגולו, אזי יש לחוש שהוא לח מבפנים אבל בעצי מערכה שהיו מבקעין אותן ליכא למיחש למידי חוץ משל זית וגפן שמובלעין בהן מים רבים, ע"כ. ולכאורה ברור שיש כאן חסרון הדפוס בקרבן העדה, והיה צריך להיות נדפס **המפרש תלמיד רש"י** ותריך וכו', דזהו ממש קושייתו ותירוצו באותו לשון של המפרש (תמיד כ"ט: ד"ה בשלמא), וברור שזה נשמט בדפוס.

ב. והנה **הפנים יפות** (דברים כ', י"ט) הקשה על פי' הזית רענן שבספרי, שבאיסור קציצת עצי פרי, שכתוב בתורה (שם) "לא תשחית את עצה וגו' כי ממנו תאכל", כתב הספרי זה מצות עשה, ופי' הזית רענן, דהספרי בא לומר, דאיכא איסור עשה ולא תעשה בקציצת אילני פרי. ותמה עליו הפנים יפות, דא"כ היאך היו כורתים עצים במקום מצוה, ומונה כמה מקומות שקצצו עצים, למערכה, ולסוכה, והכא בסוגיין עץ רימון לקרבן פסח, ועל כרחק דבמקום מצוה שרי מכות עשה דוחה ל"ת, ואי היה לא תעשה ועשה, לא היו דוחה אותו. וכתב, דזהו דוחק לומר שהיו קוצצים רק עצים זקנים, שאין בהם כבר יותר פירות, ועל כרחק במקום מצוה שרי, עכתוד"ק.

ומדברי הפנים יפות, למד בשו"ת **פני מבין** להג"ר **נתנאל פריד** זצ"ל אבד"ק בעלמזיווארוש (יו"ד סימן קפ"ז, אות ב'), להתיר בימות החורף כשהקור גדול לקצוץ עצי פרי כדי להחם ידים ורגלים, שלא יקפאו בקור, אף במקום שאינו פיקוח נפש, דעכ"פ מצוה איכא ודוחה איסור קציצת אילני פרי, עיי"ש. ולא הבנתי הדמיון, דאי ליכא פיקוח נפש, מהי המצוה דאיכא, ואין זה אלא קציצה לצורך אך לא למצוה.

ג. ובעניי לא זכיתי לעמוד על כוונת קדשו של רביה"ק הפנים יפות, ובכמה ענינים יש לי חסרון הבנה מקוצר דעתי. האחד, דהגמ' בתמיד (כ"ט:ו) אכן מסתפקת בענין כריתת האילנות לעצי המערכה, דבמשנה נאמר דעצי זית וגפן לא ניטלים למערכה, ובגמ' קאמר לחד מ"ד משום שיש בהם משקים וכנ"ל, ולאידך מ"ד מפני שהם נושאים פרי, ופריך שם בגמ' "אלא למאן דאמר משום ישוב דארץ ישראל, דקל מי לית ביה משום ישוב דארץ ישראל. אמר לך, וליטעמך, תאנה לית בה משום ישוב דארץ ישראל, אלא מאי אית לך למימר בתאנה דלא עבידא פירא, דקל נמי בדלא עביד פירא. ומי איכא תאנה דלא עבדא פירא, אין, כדרחבה, דאמר רחבה מייתי תאיני חירותא", עיי"ש. וא"כ לא היה פשוט לגמ' דבמקום מצוה שרי בכל ענין. ועל דבר ההו"א שמיירי באילנות זקנים, הנה בסוגיין ודאי א"א לומר הכי, דאי' להדיא נטיעה בת שנתה, ואדרבא, אי איכא איסור בקציצת אילן פרי ככה"ג [ולהלן מזכיר אי איכא], היה אפשר להביא מהכא ראייה, שקציצת אילן שפירותיו אסורים, אין בו מדין קציצת פרי, וכגון איסור ערלה, ונחלקו הפוסקים בזה. וכן לעיל (גי'ב) ר' אילעי קץ כפנייתא דשביעית ומוקי לה **בדניסחני**, והיינו שבעת שהפירות עדיין אינן ראויין למאכל, לא היה איסור של השחתת פירות שביעית, וה"נ איסור קציצת עץ פרי לא היה שם, דהגמ' לא פריך על זה שם.

ד. ובעיקר השחתת עצי פרי לצורך המערכה וקרבן פסח וכדומה, ה"א אפ"ל שמיירי שנטעו העצים לכתחילה בעבור זה, והוי כנוטע לסיג, דנפסק **בשו"ע** (יו"ד רצ"ג סכ"ג) דליכא בזה ערלה. וכתב שם **הברכי יוסף** (אות ב"ג), **והחזון איש** (ערלה א', א') דכיון דאינו עץ פרי לגבי ערלה, שרי לקוצצו, דלא נטעו צורך פרי, עיי"ש. ובכך יתבאר אמאי הגמ' בתמיד הנ"ל מקשה רק על יישוב א"י, ולא על עצם האיסור של השחתת עץ פרי, דנטעו לכתחילה לסיג, ולכך איסור השחתה ליכא, אך אכתי איכא חסרון ביופיה של א"י.

ואמנם שיש מרבני א"י האחרונים שנסתפקו אי להורות הלכה כהחזו"א בזה, כי **המהרי"ץ חיות** (שו"ת מוהרי"ץ סי' ל"ג) פסק דאף בנוטע לסיג דיש בזה איסור השחתה. אך זה תימה לערער על הלכה דנקבעה ע"י רבים, דעוד לפני החזו"א פוסקים רבים נקטו כן להלכה בפשיטות, בשו"ת **שערי שמחה** (מהדו"ת סימן י"ח) **והכלי חמדה** (פרשת שופטים שם, ד"ה ומה) הקשו על המשנה בריש ערלה הנוטע לסיג וכו', איך שייך נטיעת אילן לקורות, הרי אסור לקוצצו משום בל תשחית, ופירשו שכיון שנטע האילן מתחילתו לסיג ולעצים, אין בקציצת הקורות איסור 'בל תשחית עצה'. וכן דעת **הצפנת פענח** (ב"ק צ"א:), וכן היתה דעת **השוואל** בשו"ת מוהרי"ץ חיות הנ"ל שעמו נחלק, הג"ר **מרדכי דוב פינרדלטאל** מברעסלוי, ובשו"ת **משיב דברים** (יו"ד סימן פ"ז), ושו"ת **מחנה חיים** (ח"א סו"ס מ"ט ד"ה ונראה לענין נטיעה שלאחר זמן יקצצם לקורות וכדומה), שו"ת **מאורות נתן** (להגר"נ לייטער זצ"ל, סימן קי"א, ד"ה אחר) ושו"ת **דובב מישרים** (ח"א סימן קל"ד אות ב'), כל אלו הגאונים והפוסקים ראיתי שכתבו בפירוש כהחזון איש, שאין איסור להשחית ולקצוץ אילן מאכל שנטעו לסיג ולקורות, עיי"ש, ומי שיש בידו עוד, **אודה לו מאוד אם ישלח לי**.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

ואכן **החתם סופר** כאן במשנתנו, כתב דמה שרבן גמליאל אמר לטבי עבדו לצלות על האסכלה ולא בעץ רימון, משום חסרון במצות ישוב אי"ע קציצת העץ רימון. ואמאי לא הזכיר עצם השחתת עץ פרי, ועל כרחך הוא כדכתבנו דליכא בכה"ג, דאי סבר דליכא איסור משום עשה דוחה ל"ת, אז בוודאי ידחה ישוב אי"ע, ודו"ק בכ"ז, וצ"ע בדבריו הק' של הפנים יפות.

ה. **בטור** (א"ח סי' תע"ג) כתב שנוהגין ליקח ב' תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה מאיזה מין שירצה, ונהגו

בבשר וביצה (פסחים קי"ד), ונהגו ליקח זרוע רמז ל'ובורוע נטויה', ע"כ. וכתב שם **הבית יוסף** בשם **הגה"מ**: "מנהגינו לעשות צלי מזרוע בהמה זכר לזרוע נטויה (שמות ו', ו'). ואין צולין אותו בשפוד רק על הגחלים, והטעם לפי שהוא זכר לפסח ופסח לא היה נצלה **אלא בשפוד של רמון**, ואם נחזר אחר שפוד של רמון יהיה **טורח גדול**". וכ"כ **המגן אברהם** (שם סק"ח) ו**משנ"ב** (סקב"ט) עיי"ש.

וכתב **בשערים המצויינים בהלכה** (סי' קי"ח קו"א ס"ה) דיש שנהגו לצלותו דוקא בגחלים של עץ. ומשמע מלשון הב"י והמג"א שהיה הידור בעץ רימון, רק שזהו טורח גדול לחפש אחריו, אך במקום שאין זה טורח גדול ואפשר להשיגו בניקל, היה נראה שיש בזה הידור. אולם מנהג הרבה מקומות לבשל את הזרוע ולא לצלותו כי אם מעט אחר הבישול, וכן היה מנהג אבוב"ק זי"ע.

במעשה דר"ג שאמר לטבי עבדו לצלות ע"ג האסכולה, אי היה קודם או אחר חורבן ביהמ"ק, כבר הארכנו בזה לעיל (דף מ"ט. אות ג') עיי"ש.

בגמ', ת"ר איזהו גדי מקולס דאסור לאכול בלילי פסח בזמן הזה כל שצלאו כולו כאחד.

ו. **ופירש"י**: "איזה גדי מקולס, דתנן בפרק מקום שנהגו (לעיל נ"ג) שאסור לאכול צלי בלילי פסחים בזמן הזה במקום שלא נהגו".

והקשה **הצל"ח** בסוג': "דברי רש"י הללו תמוהין מאד, דמה ענין מקולס למקום שנהגו, **מקולס בכל המקומות אסור**, ובמקום שלא נהגו אפילו אינו מקולס אין אוכלין צלי. ועוד שרש"י כתב דתנן בפרק מקום שנהגו שאסור לאכול צלי וכו'. ואומר אני לרש"י, תנא תני מנהגא, ורש"י קאמר איסורא, והרי לא נזכר במשנה שם כלל לשון איסור, דרך כלל דברי רש"י הללו לא ידעתי להולמם", ע"כ. והרש"ש (ד"ה רש"י ד"ה איזה גדי מקולס) כתב: "עיי' ברא"ש שם בפ' מש"נ סוף סי' ו' שפי' דאפי' במקום שנהגו לאכול צלי גד מקולס אסור", ולכאורה כוונתו להקשות כקושיית הצל"ח, דמקולס אסור מדינא, וצלי תליא במנהגא, וברש"י משמע שאף מקולס תליא במנהגא, וצ"ב.

ובהגהות על הצל"ח (שם, אות ג') כתב הג"ר **יוסף שאול נאטנזאהן** זצ"ל: "במחילת כת"ה הרכיב שני דיבורים, דמה שציין רש"י בגדי מקולס דתנן במקום שנהגו דף נ"ג הוא דיבור אחד, ועמ"ש דאסור לאכול בליל פסח בזמנא"ז במקום שלא נהגו זהו דיבור אחר, וכוונת רש"י במ"ש דאסור הוא במקום שלא נהגו דאף דגדי מקולס אסור אף במקום שנהגו היינו רק מנהג אבל איסור ליכא רק במקום שלא נהגו, א"כ גדי מקולס עדיף דיש איסור אבל שאר צלי במקום שנהגו לאכול צלי, גדי מקולס אינו איסור רק מנהג, כנלפענ"ד. שוב מצאתי **באור זרוע** (ח"ב סי' קי"ד) שכתב בהדיא דגדי מקולס אסור במקום שלא נהגו, אבל שאינו מקולס מותר אף במקום שלא נהגו, והיא תימה דאנן לא קיימ"ל כן", עכ"ד.

ומחומר הקושיא על רש"י, רצה לדחוק **החתם סופר** בסוג', דהאיסור הוא להנהיג לאכול דוקא מקולס כמו שעשה תודוס איש רומי וזה **אסור מדינא**, כמו שאסור באמר בשר זה לפסח שמבואר שם בגמ' לאיסורא, אבל **לאכול גדי מקולס בלי להנהיג תליא במנהגא** עכתה"ק ויעווי"ש בארוכה.

ז. ובאמת עתה שזכינו לאור **המאירי** (עי' חזו"א מועד סי"ז, י"ב) מה שלא היה בימיהם של הצל"ח והשואל ומשיב, חזינן להדיא דהיה שיטת ראשונים כזו, כמו המבואר בדברי רש"י בסוגיין, שהמנהג שלא לאכול צלי היינו **גדי מקולס**, וז"ל המאירי (נ"ג. במשנה) "מקום שנהגו לאכול צלי בלילי הפסח, ר"ל אחר שאינו מקולס עושין ואין חוששין שמא הרואה סבור שמקולס עשאו ונמצאו אוכלים פסחים בחוצה לארץ, ומקום שנהגו לחוש בכך אין אוכלין ומ"מ מקולס בכל מקום אסור ואינו תלוי במנהג וכן הלכה, ומ"מ י"מ משנתנו **מקולס ואינה הלכה** והדברים נראין לפרש כדעת ראשון וכן הלכה", עכ"ל. ובהגהות על המאירי שם כתב שכן מפורש בפ"י **מלוניל** שם. אמנם אפ"ל שאף ששם במשנה לא פירש רש"י מהו צלי, אך אפשר לומר שרש"י הוא היש מפרשים שמביא המאירי.

ובאמת דבעניי וקטנותי יש לי תימה גדולה על רבן של ישראל השואל ומשיב, דבתוך ביאורו בדברי רש"י הוא מציין לאור זרוע ח"ב סי' קי"ד ותמה עליו עיי' לעיל. [והנה במהדורות שבידנו סי' קי"ד הוא עדיין בהל' עיחבין, והלשון שהעתיק השו"מ מהא"ז הוא במהדורות שלנו בסי' ר"ל], **ובאותו סימן** שם בהמשך דבריו האור זרוע **מפרש להדיא דברי רש"י בסוגיין, ולמד שצלי וקילוס היינו הך**, ומביא ראיה לדברי רש"י מירושלמי ר"פ מקום שנהגו, שנהגו שלא לאכול ביצה מקולסת, והא"ז תמה מה שייך לשון קילוס על ביצה, ולכך מרישא דדבריו מפרש האור זרוע, דמקולס וצלי היינו הך הם, והוא כהיש מפרשים שכתב המאירי, ואכן שהמאירי חולק על זה הפירוש, אך האור זרוע למד כן, וזה נראה שאף האור זרוע למד כך להדיא בפירוש דברי רש"י בסוגיין. שו"ר בס"ד **שהנצי"ב** זצ"ל במרומי שדה בסוג' אכן מקשה כהצל"ח, ומביא את האור זרוע הנ"ל שמפרש דברי רש"י כדכתבנו לעיל, וצ"ע.

ח. ובמה שרצה החת"ס לחלק בין הדבקים, דאיסור מקולס הוא רק בלהנהיג לאכול כן, אך כשאוכל כן בלא להנהיג זה תליי במקום שנהגו, בעניי ובחוסר דעתי לא אזכה להבין איך יפרנס אדונינו פירוש המשנה דשלושה דברים של רבן גמליאל בביצה (ב"ב:): "**ועושין** גדי מקולס בלילי פסחים. והכמים **אוסרין**", ולא משמע שם שמחלוקתם בלהנהיג אכילת מקולסים בליל פסח, אלא עצם העשיה **אסורה** לפי חכמים, ולא במנהגא תליא מילתא.

שו"ר שהחת"ס בעצמו בסוגיין להלן (ד"ה מקולס) מפרש המשנה בביצה, **דשם לא היה מנהג אלא אחד לבדו עשה**, דהקשה החת"ס מדוע גזרו נידוי על טודוס איש רומי, ולא על רבן גמליאל שהתיר גדי מקולס בליל פסח. ומביא תירוץ מתלמידו, דר"ג אכל לעצמו כך, ואילו תודוס **הנהיג** את כל עירו

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

ובהם היו עמי הארץ ויכולים לבא לידי מכשול של קדשים בחוץ וכתב עלה החת"ס "ויפה כיוון". ולדברי החת"ס תיקשי אמאי קאמרי חכמים לשון "אוסרין", והלא ביחיד כתב החת"ס לפרש דברי רש"י דאין זה איסור, אלא רק במנהגא תליא מילתא, וה' יאיר עיני.

בגמ', אמר רבה האי מולייתא שריא. אמר ליה אביי והא קא בלע דמא, אמר ליה כבולעה כך פולטה.

ט]. ופירש"י "שריא [וכו'] ואפילו מלחו כמליחת צלי, דאי במליחה כל צורך לקדירה פשיטא". והתוס' כתבו, דאף בלא מליחה כלל שריא בצלי. וכדי להבין מחלוקתם הנקראת "מליחת צלי" יש להקדים:

אי' (מנחות כ"א.) גבי חיוב מלח בקרבנות, נאמר "תמלח [וכו'] כיצד הוא עושה, מביא את האיבר ונותן עליו מלח ומעלהו. אמר אביי **וכן לצלי**", והיינו שמלח בשיעור מועט סגי לקרבן, ולצלי, משא"כ במליחת בשר העומד לבישול, בעי מליחה כאורחא, והוא מלח הרבה. אמנם יש מהראשונים שגורסים שם "וכן לקדירה", דהיינו דרק לקדירה בעי מליחה, ומשמע דסגי במליחה מועטת, אך לצלי לא בעי מליחה כלל, כי האש תשאב את הדם. ולכך ש' רש"י בסוגיין, וכן **והרמב"ם** (פ"ו ממאב"א ה"ב) שצריך למלוח גם צלי, אך סגי במליחה מועטת, ואף אם אחר הצליה ירצה לבשל את הבשר סגי בהא. אמנם ש' **רבינו פרץ המובא המרדכי** (חולין ס' תשנ"ט) שצלייה צריכה מליחה מועטת כרש"י, אך אם לאחר מכן רוצים לבשל את הבשר הוא צריך מליחה רבה לבישול, כיוון שלעיתים הבשר לא נצלה דיו. והביאו **האיסור והיתר** (ס' ח' אות י') וחלק עליו בזה עיי"ש.

לעומתם ש' **התוספות** בסוגיין ובחולין (י"ד ד"ה ונסבין) **הר"ן** (חולין ד. מדפי הר"ף ד"ה "והשוחט"), **הרשב"א** (תה"ב ג', ש"ג, ס"ע) הלא, שאין צורך כלל למלוח צלי, הדם שיוצא נשאב על ידי האש, הדם שנשאב מותר משום דם האיברים שלא פירש, ואין שום דם שפורש ממקום למקום בתוך החתיכה שנצלת. להלכה פסק **השו"ע** (יו"ד ס' ע"ו, א) כתוס' בסוגיין, שצלייה אינה צריכה מליחה. **והרמ"א** (שם) כתב שנהגו כרש"י למלוח קצת את הבשר כאשר הוא תחוב כבר בשיפוד, ולצלות אותו מיד לפני שהמלח יתמלא בדם, אך בדיעבד אם הבשר לא נמלח הוא מותר עיי"ש.

פסחים ע"ד עמוד ב'

בגמ', הלב קורעו ומוציא את דמו. לא קרעו, קורעו לאחר בישולו, ומותר.

י]. והנה אי' בהוריות (ג.) "ת"ר חמשה דברים משכחים את הלימוד [וכו'], והאוכל לב של בהמה". וכתב **המגן אברהם** (ס' ק"ע סק"ט) "צריך לזהר מאד שלא לאכול לב בהמה חיה ועוף", ואף שלגבי דברים אחרים הקשים לשכחה מיקל המג"א, בהא נקט לשון חומרא, וכן כתב **הש"ך** (יו"ד ס' י"א, וס' ע"ב, סק"א) שאין אוכלים לב דקשה לשכחה.

והפרי מגדים (יו"ד ס' ע"ב שפ"ד סק"ב) כתב שרק בעלי תורה נזהרים שלא לאכול לב בהמה ועוף, וקצת תימה דהפרי מגדים (שם ס' ס' ק"ו שפ"ד סק"ג) גבי חתיכה הראויה להתכבד, פסק דלב אינו בכלל זה דהוא קשה לשכחה, והלא כתב דרק בני תורה נזהרים בזה. וצ"ל בכוונתו דלכו"ע אין ראוי לאכול, רק שלצערינו רק בני תורה נזהרים בזה, כך אולי נראה מדבריו. וכ"כ **החיות דעת** (שם סק"ב) דהזכרים נזהרים מזה משא"כ נקיבות שאינן בעלי תורה. אך לגבי נשים **מעוברות** כתב **בבית לחם יהודה** (שם סק"ג) "נשים מעוברות וזכרים בפרט בני תורה לא יאכלו לב דקשה לשכחה, אבל שאר נשים ובתולות אוכלות, וכ"כ בכנסת הגדולה".

אמנם **הכף החיים** (ס' קנ"ז סק"ח) כתב דאף דבנשים שלית בהו הטעם של שכחה דאין חייבות בת"ת יכולים לאכול דברים המשכחים, אך לענין אכילת לב בהמה ועוף יש להם להימנע מכך, כי איכא נמי טעמא **דהאר"י** ז"ל דשם התקשרות הנפש הבהמית, והיצה"ר מתקשר בו ומביא מעשה נורא מאשה שאכלה לב בהמה והזוקה, עיי"ש. ועי' בספר הליכות ביתה (פר"ח הערה ב"ד) שהעיר מדוע לא חששו אצל נשים בקשה לשכחה ממצוות התורה שהן מחוייבות בהן עיי"ש.

יא]. וכיון דאתינא להכי, אציין מה שנפלא ממני, הקושיא שהקשה בשו"ת **משנה הלכות** (ח"ג ס' ס"א) וז"ל: "ולא אכחד מעטי מה שצריך לי עיון דאיתא ביו"ד ס' י"א **ברמ"א** מקצת שוחטין נזהרין שלא לשחוט שום אווז בטבת ושבת **אם לא שאוכלין מלבה**, משום שקבלה הוא שיש שעה באחת באותן חדשים אם שוחט בה אווז ימות השוחט אם לא אוכל ממנה **ונוהגין לאכול מן הלב** (תשב"ץ בשם ר"י החסיד) עכ"ל הרמ"א. ולכאורה צ"ע שהרי הלב קשה הוא לשכחה ואפילו לב עוף כמו שהביא הש"ך (שם) ועיין דרכי תשובה וצ"ע, ע"כ.

ולא הבנתי תמיהתו, ראשית דהלא הש"ך כתב שם בסו"ס י"א דזהו רק בקביעות ולא בארעי, והכי מיירי בארעי. ועוד דהלא הרמ"א מיירי שם מסכנה שמא ימות השוחט, והעצה שלא ימות אי שיאכל מלב האווז, וע"כ מי נימא ליה להשוחט שלא יאכל לב שהוא קשה לשכחה וימות חלילה. אך בלאו הכי לק"מ, דמקור ההלכה היא מהתשב"ץ כמו שציין הרמ"א שם, **והתשב"ץ** עצמו (ס' תקנ"ח) כתב שמה שקשה לשכחה באכילת לב הוא רק בלב של בהמה, ולא בלב של עוף, דזה אי' בגמ' הנ"ל, ורק כתב שם דהר"מ היה מונע עצמו מלאכול אפילו לב של עוף, ומשמע שם מדבריו דאין בזה קשה לשכחה. ואכן הפוסקים שמביאים שלא לאכול לב עוף, אינם מציינים לתשב"ץ, אלא להאר"י הק' המובא במג"א הנ"ל, שכתב כן ע"פ קבלה, אך לק"מ על ההלכה.

וביותר תימה על הגאון המשנה הלכות זצ"ל, שבסוף תשובתו הנ"ל גבי אכילת שיירי עכבר, הוא עצמו מעתיק לשון השלה"ק בזהירות מאכלים הקשים לשכחה, והשלה"ק מעתיק כל דברי התשב"ץ הנ"ל, ואף הוא הביאם שם בתוך לשון השלה"ק, ולא זכר שלפ"ז לא קשה קושייתו הנ"ל.